

Літургійний день ранніх християн

Лист (96.7) Плінія молодшого (102-104) до імператора Траяна:

- Вони (християни) стверджували, що вся їх вина чи блуд полягали в тому, що вони, збираючись удосвіта у встановлений день, оспівували, чергуючись, Христа як Бога, і під присягою зобов'язувались не злочинства чинити, а стримуватись від крадіжки, грабунку, перелюбу, недотримання слова, відмови видати довірене їм. Після чого вони звичайно розходились і сходились знову для прийняття їжі звичайної і невинної, але і це вони перестали робити після мого указу, яким я, згідно з твоїм розпорядженням, заборонив

Лист (96.7) Плінія молодшого (102-104) до імператора Траяна:

- Недільний день християн:
- 1) Ранкове богослужіння (Утреня)
  - Тема – воскресіння = прослава Христа як Бога
- 2) Вечірня (Агапа та або Євхаристія)

Тертуліан (155-65 220-240) про молитву Господню:

- Відносно часів молитви, не без користі дотримуватись певних правил. Я хочу говорити про часи молитви, що увійшли в традицію і розділили день ніби на три майже рівних частини: час третій, час шостий і час дев'ятий (дев'ята ранку, південь і третя по полудні). Часи ці особливіше позначені в Священному Писанні. Дух Святий зійшов на зібраних в час третій (Дії.2.15). В день, коли Петро мав видіння про небесну посудину, що котра являла вселенськість Церкви, він вийшов на горницю помолитися в час шостий (Дії.10.9). Він же з Іваном йшли до святні на молитву в час дев'ятий, де перед дверима знайшли кривого від народження і зцілили його (Дії.3.1-8).

Тертуліан (155-65 220-240) про молитву Господню:

- Хоча вони робили це, не маючи на це виразного повеління, але і нам не завадить їх наслідувати, і укласти собі ніби закон полишати справи в ці молитовні часи. Так чинив Пророк Даниїл за звичаєм Ізраїльтян. Тому, молімось, принаймні, тричі на день на славу Отця, і Сина, і Святого Духа, Яким ми завдячуємо всім нашим єством. Я не включаю сюди необхідних для кожного з нас ранішніх і вечірніх молитов. Ми не повинні ні приступати до їжі, ні ходити в лазню, не помолившись попередньо: дух завжди повинен бути очищеним передше ніж тіло, рівно ж як і речі небесні завжди повинні передувати земним.

Тертуліан, Про піст 10: Далі в тому писанні Луки вказується на третій молитовний час, в який сповнених Святим Духом прийняли за п'яних, і на шостий, в який Петро вийшов на горницю, як також і на девятий який вони ввійшли в храм, - чому ж ми не можемо зробити висновок, попри необмежену свободу молитись завжди і всюди, що все ж ці і в звичайному житті позначені часи, котрі ділять день так, що на них орієнтуються справи і які публічно оголошуються і для молитви до Бога особливими бути можуть? Це видно і з прикладу Даниїла, котрий молився тричі на день, звичайно ж надаючи перевагу певним часам, котрі жодні інші, як ці визначні часи були, яких й апостоли згодом дотримувались, тобто третього, шостого та дев'ятого.

- Молитовний день за Тертуліаном:
  - Утреня
  - 3,6,9 часи
  - Вечірня
- Окремо він згадує також про молитву опівночі

- Якщо ти на самоті, молися в третій час і прославляй Бога ... бо в цей час Христа прибили до дерева. ... Подібно молися знову і в час шостий, бо Христос висів на хресному дереві, денне світло зникло і настала велика темрява. ... І в дев'ятому часі возноси молитву і прославу, бо в цей час Христові пробрили бік і потека кров і вода.

Іполіт Римський (+235) Апостольське передання 25, 33-35:

- Нехай диякони та священники зберуть людей в місці, яке вкаже їм єпископ. Особливо диякони не повинні опускати щоденні зібрання за винятком хвороби яка б їм перешкодила. І коли всі зберуться вони повинні навчати всіх, хто буде на зібранню. І помолившись нехай кожний іде до своєї праці ...а коли всі вірні, чоловіки та жінки прокинуться на світанку, перш ніж почати будь-яку роботу нехай вмиють свої руки і помоляться Богові і лише після цього хай ідуть до праці. Але коли мало б бути повчання словом кожний повинен надати цьому перевагу пам'ятаючи про те, що сам Бог говорить устами того хто повчає. Якщо вони помоляться з церквою вони зможуть уникнути зла в цей день. ... У дні, коли повчань немає, кожний повинен вдома взяти святу книгу і прочитати те, що було б

Агапа за Іполитом, Апостольське передання 25

- Коли приходить єпископ, після настання вечора, диякон хай вносить світильник і, ставши посеред всіх присутніх вірних, возносить благодарення.
- Спочатку він буде вітати, кажучи: «Господь з вами!»
- І народ хай говорить: «І з духом твоїм!»
- «Благодарім Господа!»
- І скажуть: «Достойно и праведно є: Йому належить велич і хвала і слава!» (не кажуть «Вгору піднесімо серця!», бо це говориться при приношенні).
- І він буде молитись так: «Благодаримо Тебе, Господи, через Сина Твого Ісуса Христа, Господа нашого, через Якого Ти просвітив нас, являючи нам світло непорушне. Ось ми день пройшли і прийшли до початку ночі, насолоджуючись світлом дня, котре Ти сотворив для нашого задоволення, вечірне світло милості Твоєї приймаючи нині, восхваляємо і славимо Тебе через Сина Твого Ісуса Христа, Господа нашого, через якого Тобі слава і сила і честь зі Святим Духом, нині і повсякчас і на віки віків. Амінь!»

Агапа за Іполитом, Апостольське передання 25

- І хай всі встають після вечері, молячись; а отроки хай мовлять псалми рівно ж і діви.
- І потім диякон, взявши чашу зі змішаним приношенням, хай мовлять один з псалмів, в яких написано «алилуя». Потім, якщо пресвітер звелить, хай мовлять ще з таких же псалмів. І після цього, коли єпископ предложить чашу, хай він говорить один з псалмів з алилуя, котрий личить (мовити) до чаші, а в той час всі мовлять Алилуя. По закінченні псалмів хай всі мовлять «Алилуя», що означає «Хвалімо того, хто є Бог; слава і хвала, Тому хто створив весь вік таким великим словом». І по звершенню псалма, хай він благословить чашу і роздає частини хліба всім вірним.

Молитва утрени за Заповітом ГНІХ, І,32

- *Св.:* Благодать Господа нехай буде з усіми вами!
- *Люди:* І зДухом твоїм!
- *Св.:* Благодарім Господа!
- *Люди:* Достойно і праведно є.
- [щоденний гімн хвали]
- *Св.:* [Благодаримо] Тебе, Отче нетліня, ізбавителю душ наших, утвердження наших помислів і охоронцю сердець наших, що просвітив серця наші і знищив темноту умів наших знанням, котре в Тобі, що хрестом Твого єдинородного вчинив стару людину, віддану тлінню знову новою для нетлінності, що поставив кінець прогрішенню і заповідями Твоїми спричинив перехід людства до безсмертя і знайшов загублене, ми слуги, а також народ, хвалимо Тебе:
- *Люди:* Тебе оспівуємо, Тебе благословимо, Тебе благодаримо. Господи, і молимось Тобі. Боже наш!

Св.: Хвалимо Тебе, Господи, невмовкаючими славослов'ями хвалоспівних архангелів, прославами сил і псалмами начал постійно оспівуваного, хавлимо Тебе, Господи, що послав нам Твій Помисл, Твоє Слово, Твою Премудрість і Твою Дію, Того, що є на початку і був з Тобою з-перед віків, несотворене Слово Несотвореного, що зявилося воплоченим наприкінці часів на спасіння сотвореного людства, Твого улюбленого Сина Ісуса Христа, що звільнив нас від служіння рабства. Тому ми удостоївшись бути Твоїми слугами, ми, слуги Твої, а також народ, хвалимо Тебе:

- **Люди:** Тебе оспівуємо, Тебе благословимо, Тебе благодаримо, Господи, і молимося Тобі, Боже наш!

Св.: Тобі возносимо хвалу сердець наших, життєдайний Господи, що дбаєш за душі убогих і не відкидаєш духів знедолених, підтримко переслідуваних, помічнику страждаючим в морі, ізбавителю терплячих, годувальнику голодних, меснику невинно страждаючих, любове вірних, уділителю знання святості, жилище чистих, обиталище тих, взивають до Тебе в правді, заступнику вдів, ізбавителю сиріт, що даєш правдивий провід церкві Твоїй і встановив свята любові, служіння, прийняття вірних, участь в Дусі, дари благодаті і чуда:

- Ми хвалимо Тебе, ми безперестанно відтворюємо в собі образ царства Твого задля тебе і задля улюбленого Сина твого, через якого Тобі хвала і сила з Святим Духом на віки віків. Амінь.

Апостольські постанови

- **Апостольські конституції (380):**
- Документ 4-го століття напевно сирійського походження. Книги (7 та 8) говорять нам про зміст богослужіння цього часу.
- Молитви 6 разів: зранку, 3,6,9-ий часи, ввечері і при співі півня.
- Зранку як подяка за те, що Господь дозволив ночі перейти і з'явитися дню, в якому Він просвітив нас.
- 3 - бо в цей час Його засудив Пилат
- 6 - бо тоді Його розп'яли
- 9 - бо, коли Господа розп'яли, все глибоко стрепенулося, жахнулося від затвердіння безбожних юдеїв і не могло зносити ганьби, яку завдали Господові.
- Ввечері як подяка за те, що Він нам дає ніч - спочинок від земних робіт.
- При співі півня, бо в цей час наближується проголошення

Апостольські постанови

- Те що церква має сходитись на молитву є samozрозумілим. Зібрання повинні відбуватися за будь-яких умов. Якщо не в церкві то в звичайному домі якщо і так неможливо зібрати церкву (через невірних), то кожний повинен молитися вдома, а якщо можна збиратися по два-три і в такий спосіб уприсутнювати Христа. 8.34.
- Спільні молитви де збирається ціла церква: утренняя і вечірня.
- Перші згадки про щоденні псалми на утрені і вечірні:
- - пс 140 на вечірні і не 62 на утрені.
- Псалми вибрані через їх посилення на пору дня: 62. 1,7; 140. 2.

Загальна схема вечірні та утрени АП

- Псалом (вечірній 140) (ранковий 62)
- Піснеспів (Славослов'я)
- *(На вечірні ще піснеспів «Нині відпускаєш»)*
- Прошення за катехуменів, енергуменів, тих, що до хрещення та каяників, після яких кожна з груп відпускалася і йшли молитви вірних, просительна єктенія. (= ЛПД)
- Молитва благодарення
- Мирствування
- Молитва на поклонення голови
- Відпуст

Піснеспіви вечірні та утрени

- "Хваліте Господа, ви слуги Господні хваліте їм"я Господнє!(Пс 112.1)
- Хвалимо Тебе, благословимо Тебе, прославляємо Тебе заради великої твоєї слави, Господи, Царю, Отче Христа - непорочного Агнця, що бере гріхи світу. Тобі належить хвала, Тобі належить слава, Тобі належить співання Богу і Отцю через Сина в пресвятому Дусі на віки вікіє.

- "Слава в вишніх Богу і на землі мир в людях благовоління!(Лк. 2)
- Хвалимо Тебе, благословимо Тебе, прославляємо Тебе, славословимо і молимо Тебе через великого Первосвященника, Тебе справжнього Бога, єдиного ненародженого, єдиного недосяжного, задля великої слави Твоєї Господи, Царю небесний, Боже всемогутній, Отче, Господи Боже. Отче Христа - непорочного Агнця, що бере гріхи світу, прийми нашу молитву Ти, що сидиш на херувимах! Бо Ти один святий, Ти один Господь Ісус Христос, всякого Богом створеного сотворіння, нашого Царя, через якого Тобі належить честь слава і поклоніння." Кінцеве славослів"я взагалі не зовсім зрозуміле. Можливо початково воно звучало: "Бо Ти один святий, Ти один Господь всякого Богом створеного сотворіння, Отець Ісуса Христа нашого Царя, через якого Тобі

Виголос диякона

Спаси і піднеси нас Боже через Христа Твого! І так піднесені молимося за милосердя Господнє і Його помилування, за ангела миру, за добре і пожиточне, за християнську кончину! Помолімось за спокійний і безгрішний час вечора і ночі і за непорочне ходіння протягом всього життя нашого! Себе самого і один одного віддаймо живому Богові через Його Христа!

Випросімо в Господа милосердя і помилування для цього ранку і для цього дня і для всього часу нашого ходіння, щоб ми в мирі і без гріха збереглися і також помолімся за охорону ангела миру і за християнську кончину за благодать і за благоутробіє Боже. Себе та наших, співбратів віддаймо живому Богові через Його Єдинородного.

Молитва благодарення

- О, Боже без початку і кінця, що через Христа Твого створив все і всім управляєш, передусім усе його Бог і Отець, Боже духів і Царю всього, що охоплюється розумом і відчуттям сприймається, що створив день для діл світла і ніч на спокій нашій немочі: "Твій є день і Твоя ніч." Ти встановив світло і сонце. Прийми і тепер милостиво, о Господи чоловіколюбче найкращий цю нашу вечірню подяку. Ти що провів нас через довготу дня і привів до початку ночі, збережи нас Христом твоїм! Подай нам мирний вечір і безгрішну ніч і сподоби нас життя вічного, через Христа Твого, через якого Тобі хвала честь і поклоніння в*
- Боже духів і всякої плоті, непроминаючий і нічого не потребуючий, що сонце створив для панування над днем місяць і зорі на панування над ніччю. Зглянься і зараз милостивим оком твоїм на нас, прийми нашу ранішню подяку і помилуй нас. Бо ми не простягнули рук наших до чужого Бога, бо немає в нас нового Бога, лише Ти, вічний і безсмертний, що через Христа подав нам існування і дарував нам через Нього благоіснування. Сподоби нас також життя вічного через Нього, з Яким Тобі честь, слава і поклоніння з святим*

Головоприклонна молитва

О Боже, Отче і Господи милосердя, що в премудрості твоїй створив людину як розумну істоту, котра серед того, що на землі, найдорожча Богові. Ти, дав їй керувати земним і встановив за волею твоєю управителів і священників, одних для певності життя (щоб дбали за нього) інших для сповнення святої служби. Дай умилостивити Себе, всемогутній Боже, і покажи Лице Твоє над народом Твоїм, тими що схилили шиї серця свого і благослови їх через Христа Твого, через якого Ти просвітив нас світлом розуміння і Себе Самого явив нам, з яким Тобі і святому Духові від усякого

Вірний і правдивий Боже, що подаєш милосердя тисячам і десяти тисячам, що люблять Тебе. Друже принижених і Заступнику вбогих їх єдина Потребо, бо Тобі все підпорядковується, зглянься на цей народ Твій і благослови тих, що схилили голови свої перед Тобою благословенням духовним! Бережи їх як зіницю ока Твого, збережи їх в побожності і правоті і сподоби їх життя вічного в Христі Ісусі, улюбленім сині Твоїм, з Яким Тобі честь, слава і поклоніння і святому Духові нині і повсякчас і на віки віків.

- (Можливо обряд запалення світла)
- *Антифон 1*: Псалом вечірній 140
- *Антифон 2*: Славослов'я
- *Антифон 3*: Нині відпускаєш ...
- **Прошення** за катехуменів, енергуменів, тих, що до хрещення та каяників, після яких кожна з груп відпускалася і йшли молитви вірних, просительна єктенія. Приблизно щось таке ми знаємо з літургії передшеосвячених Дарів.
- Молитва благодарення
- Мирствування
- Молитва на поклонення голови
- Відпуст

- Щоденні молитви зранку:
- До співу півнів молитва монахів і дівиць
  - а) пісні – псалми – антифони
  - б) після кожної пісні молитва священика
- На світанку молитва для вірних (= утрєня):
  - а) ранкові псалми
  - б) вхід єпископа в церкву за перегородку печери Гробу Господнього (= святилище)
  - в) молитва за окремих вірних (= ектенія)
  - г) благословення оглашених
  - д) благословення вірних
  - е) відпуст з особистим благословенням кожного

- Малі часи:

- *Третій час лише в час великого посту*
- Шостий час (структура = утрені)
- Дев'ятий час (структура = утрені)

Етерія

- Десятий час (= вечірня):
- а) Запалення світла вірними від світильника в Гробі господньому
- б) спів вечірніх псалмів і антифонів (довша псалмодія)
- в) вхід єпископа на катедру (? посередині храму)
- г) спів пісень і антифонів (3?)
- д) вхід єпископа в печеру Гробу
- е) молитва за окремих вірних (= ектенія)
- є) благословення оглашених (главоприклонна)
- ж) благословення вірних -----(главоприклонна)
- з) відпуст з особистим благословенням кожного

Етерія

- Десятий час (= вечірня):
- и) похід до хреста з співом
- і) благословення оглашених
- ї) благословення вірних
- к) відпуст з особистим благословенням кожного
- л) похід за хрест
- м) благословення оглашених
- н) благословення вірних
- о) відпуст з особистим благословенням кожного

- Недільна утрєня:
- а) перед співом півня псалмодія
- б) після кожного псалма молитва священика
- в) вхід єпископа в печеру Гробу
- г) три псалми з молитвами священика
- д) внесення кадила в Грїб Господній
- е) молитва за окремих вірних (= ектенія)
- є) читання воскресного Євангелія
- ж) похід до хреста з співом
- з) благословення оглашених
- и) благословення вірних
- і) відпуст з особистим благословенням кожного

Етерія

- До світанку молитва монахів і дівиць
- а) пісні – псалми – антифони
- б) після кожної пісні молитва священика
- Від світанку до четвертого часу катихитична літургія де кожен з клириків може говорити проповіді.

Про подвижництво

12. Весь час життя свого проводи в молитвах, постах і [роздаваннях] милостині. Блаженний той, хто слухає і сповняє це. Хай вночі і вдень не відступає від уст твоїх Слово Боже. хай завжди ділом твоїм буде [безперестанне] роздумування над Божественними Писаннями. Май «Псалтир» і вчи псалми.

Сходяче сонце хай бачить книгу в руках твоїх;

а після третього часу звершуй молитвословя, тому що в цей час встановлене Хресне Древо. Так само в шостий час звершуй молитви зі співом псалмів, плачем і молінням, бо в цей час був повішений на Хресті Син Божий. В девятий час, зі сльозами визнаючи гріхи свої, знову молись Богу в піснеспівах і славословях, бо в цей час Господь, повішений на Хресті, віддав духа. А після молитвословя девятого часу їж хліб свій, дякуючи Богу перед трапезою таким чином:

«Благословен Бог, що милує і кормить нас від юності нашої, «дає їжу всякій плоті» (Пс. 135, 25). Сповни радістю і веселістю серця наші, щоб ми, «завжди у всьому всякий достаток маючи, були багаті на всяке добре діло» (2 Кор. 9, 8) в Христі Ісусе Господі нашому, з Яким Тобі слава, честь, влада і поклоніння зі Святим

Про подвижництво

20. Опівночі встань і оспівай Господа Бога твого, бо в цей час воскрес з мертвих Господь наш і оспівав Отця [Свого]. Тому звелено нам в цей час оспівувати Бога.

- Вставши [на молитву], передусім мов такий стих: «Опівночі встав, щоб сповідуватись Тобі про долі правди Твоєї» (Пс. 118, 62).

- [Потім] зверши молитву і починай читати весь п'ятдесятый псалом, поки не закінчиш.

Це хай буде правилом тобі на кожний день. Псалмів же мов стільки, скільки можеш прочитати їх стоячи. Після [кожного] псалма звершуй молитву і колінопреклонення, зі сльозами визнаючи Господу гріхи свої. Після трьох псалмів мов «Алилуя». Якщо ж разом з тобою перебувають [і інші] діви, то хай і вони співають псалми, і [таким чином одна за одною] звершуйте молитву.

- Удосвіта мовте такий псалом: «Боже, Боже мій, до Тебе вдосвіта лину, прагне Тебе душа моя» (Пс. 62, 1).

- Потім, зробивши [невелику] перерву: «Благословіть всі діла Господні Господа» (Дан. 3, 57) і

- «Слава в вишніх Богу, і на землі мир, в людях благовоління» (Лк. 2, 14); також: «Тебе оспівуємо, Тебе благословимо, Тобі поклоняємось» і так

Порівняльна таблиця єрусалимської та константинопільської вечірні і утрени

<i>Вечірня за Етерією</i>	<i>Вечірня св. Софії</i>	<i>Воскр. чування за Етерією</i>	<i>Утрень святої Софії</i>
<i>У церкві Воскресіння</i>	<i>В нартексі</i>	<i>Перед ц. Воскресіння</i>	<i>В нартексі</i>
Запалення світла/ вечірні псалми (довша псалмодія).	а) Вступний Пс 85 б) 6 змінних антифонів в) Пс 140	Піснеспіви та антифони	а) Вступні Псс. 3,62,133 б) 6 змінних антифонів (в неділю Пс. 118)
<i>Вхід єпископа на середину церкви</i>	<i>Вхід в наву святої Софії</i>	<i>Вхід єпископа в печеру і вхід вірних в наву церкви</i>	<i>Вхід в наву святої Софії</i>
Піснеспіви і антифони (звичайна псалмодія)	а) прокімен б) сугуба ектенія в) 3 малих антифони: - Пс. 114 - Пс. 115 - Пс. 116	3 антифонних псалми	(в неділі і свята Дан. 3, 57дд.) а) Пс. 50 з змінними тропарями б) Псс. 148 – 150 в) Велике славословя д) Трисвяте
<i>Вхід у печеру Гробу Господнього</i>	<i>Вхід клиру у святинище</i>	<i>Вхід з кадилом у печеру Гробу Господнього</i>	<i>Вхід клиру у святинище</i>
Прошення (за катехуменів і вірних)	(у свята 3 читання СЗ) Прошення (за катехуменів і вірних)	а) читання Євангелія б) процесія до хреста в) благословення вірних	(в неділю: читання євангелія) Сугуба ектенія Прошення (як на вечірні)
Відпуст	Відпуст	Відпуст	Відпуст

*Ωρολόγιον κατά τον κανόνα της λαύρας
του αγίου πατρός ημών Σάββα*

- (Часослов за каноном лаври святого отця нашого Сави)
-
- Псс. 1, 2, 3 Слава... Псс. 4, 5, 6 Слава...Псс. 7, 8

В перший час дня

Слава Отцю...   Отче наш...   Прийдіте, поклонімося...

- Ніч пройшовши, дякую Тобі, Господи, день, прошу, мирний і безгрішний подай мені, Спасителю, і спаси мене. *(Зразу)*
- Псс. 5, 45, 66, 69, 89, 91, 100, 112 «Хваліте, слуги, Господа...»
- Аلیلія *(Пс. 142:1-2)*   Аلیلія *(Пс. 142:8-10)*   Аلیلія *(Пс. 142:10-12)*
- *І відразу після того:*   Світло істинне, що просвічує всіх людей, що приходять у світ, познач на нас світло обличчя Твого, щоб в ньому ми побачили світло неприступне.* і направ кроки наші на виконання заповідей Твоїх, заступництвом Богородиці, і спаси нас.
- Слава... *Змінний тропар*
- *І відразу:*   Стопи мої спрямуй за Твоїм словом, Господи, і нехай не запанує наді мною ніяке беззаконня *(3 рази)* *(Пс. 118,133)*
- Визволи мене від клевети людського і збережу заповіді Твої. *(Пс. 118:134)*
- Світи своїм обличчям на раба Твого і навчи мене постанов Твоїх. *(Пс. 118:135)*
- Нехай уста сої наповняться хвалою Твоею, щоб співати славу Твою, увесь день величність Твою. *(Пс. 70:8)*
- Святий (Боже)...
- Вірую...
- Отче наш...

Змінні тропарі до 1 часу

- *У понеділок і вівторок:*
- Грішників, що моляться, вислухай, Господи, як прийняв розкаяного блудного, прийми і нас, Спасителю благий, і світ Твій визволи із смерті гіркої, єдиний Чоловіколюбче.
- *У середу і п'ятницю:*
- Як Той, що має багате милосердя до нашого смирення і бажання, грішників звільни, Благий, (мужньо) перенісший хрест і копіє, Відкупителю, і простягаючий руку Твою завжди добру на них; ми, що прибігаємо, благаємо Тебе, Спасителю, спаси душі наші, Царю віків.
- *В четвер на «Слава»:*
- Владичице Богородице, у відчай сильних наших прогрішень попадаючи, до Тебе, в надії прибігаємо: поспіши, спаси, вибави нас від загрози ворога, і віруючих владу і військо збережи, Єдина Благословенна.
- *У суботу на «Слава»:*
- Подвигоносці мученики, агнці розсудливі, цілопалення духовні, жертва приємна угодна Господеві, вас земля не покрила, але небо прийняло, ангелів співбесідниками стали ви, з ними моліть, благаємо, Спасителя і Бога нашого, щоб умиротворив світ і спас душі наші.

У третій час

- Пс. 16, 24, 42, 50, 142, 144 і 150.
- Аلیلуя (Пс. 50:3-4)   Аلیلуя (Пс. 50:11-12) Аلیلуя (Пс. 50:13-14)
- *Його, Благий*
- Господи, що пресвятого Твого Духа в третю годину апостолам Своїм послав,*
Його, Благий, не відійми від нас, але обнови нас, що молимося.
- *В понеділок і вівторок:*   Роздумую над днем страшним, і побиваюсь
через вчинки мої лукаві, як оправдаюся перед безсмертним Царем? З якою
щирістю погляну на Суддю? Блудний я, Милосердний Отче, Сину
Єдинородний, Душе Святий, помилуй мене.
- *В середу і п'ятницю:*   Як тільки встановлено дерево хреста Твого, Господи,
підвалини захитались від страху Твого, Господи, і хоч жадібно поглинуло Тебе
Пекло, звільнило із тремтінням. Показав нам спасіння Твоє, Святий, і
прославляємо тебе.
- *У четвер:*   Сину Божий, помилуй нас. Милосердя Свого джерело відкрий
нам, благословенна Богородице, надіючись на Тебе, щоб ми не заблукали, але
вибавилися за Твоїм посередництвом від бід, Ти бо - спасіння роду
християнського.
- Господь Бог благословенний, благословенний Господь день у день. (Пс.
67:19-20)
- Сприятим буде нам Бог спасіння нашого, Бог наш, Бог Спаситель. (Пс. 67:20-21)

В шостий час

Псалми 53, 54, 68, 69, 90, 145

- Алилугя (Пс. 55:2-4) Алилугя (Пс. 55:11-14)
- *І цвяхами* В шостий час до хреста прибитий, Ісусе, Господи наш, Ти і гріхи умертвив на дереві, і своєю смертю померлого оживив чоловіка, творіння рук Твоїх. Знищи гріх, умертви мої пожадання твоїми життєдайними страстями і цвяхами, якими Ти був прибитий, від всяких страстей визволи мій розум, як Чоловіколюбєць.
- *У понеділок і вівторок:* Помилуй нас, Господи, помилуй нас, бо ніякого оправдання не знаючи, оцю молитву як Владиці (ми) грішні приносимо, помилуй нас.
- *У середу і п'ятницю:* Господи, змилосердися над нашими прогрішеннями, Ти бо Чоловіколюбєць і милосердний Бог, перетерпівший хрест заради нас, прийми молитву грішників, і як митаря спас і блудницю, так і всім прощення даруй, як терпеливий, спаси народ Твій.
- *У четвер на «Слава»:* Надія світу, добра(блага, щедра) Богородице Діво, до єдиного і сильного заступництва Твого прибігаємо, змилосердися над беззахисним життям і моли милостивого Бога, щоб спаслися душі наші від всякої загрози, єдина Благословенна.
- *І цвяхами...*
- Скоро подай нам милосердя Твоє, Господи, бо (ми) зубожіли вельми, поможи нам, Боже, Спасителю наш. (3 рази) (Пс. 78:8-9)
- Заради Слави твого імені, Господи, вибави нас і викупи гріхи наші заради імені Твого. (Пс. 78:9)

На дев'ятий час

- *Псалми 83, 84, 85, Піснь сьома: Благословенний Ти, Господи... (Дан. 3:26-56)*
- *Стих на Аلیلую: (Пс. 22:1-4) Аلیلую (Пс. 22:4-6)*
- *Господи, Боже наш, слава Тобі.* Ти, що душу, висячи на дереві о дев'ятій годині, передав Отцеві і розбійника, розп'ятого з Тобою, привів до райського входу, не забудь про мене, не відкинь мене, Благий, але освяти душу мою і просвіти розум, і безсмертну благодать причастя Твоїх Тайн мені появи, щоб, вкусивши благ Твоїх, пісню невмовкаючий приносив. Понад усе бажаю Твоєї краси,* Христе, Боже наш, слава Тобі.
- *В понеділок і вівторок:* Страшний Ти, Господи, хто протистане Твоєму праведному гніву; хто Тебе заставить мовчати, Благий, чи хто благатиме Тебе за народ грішний і зневірившийся; небесні чини, ангели, начала і власті, престоли, господьства, за нас Тобі взивають Святий, Святий, Святий ти, Господи, творіння рук Твоїх не забудь, з милосердя спаси нас, що знаходимося в небезпеці.
- *У середу і п'ятницю:* Пречистому образу Твоєму поклоняємося, Благий, просячи прощення прогрішень наших, Христе Боже, бо захотів Ти добровільно зійти на хрест, щоб вибавити тих, що створив від рабства ворожого: тому вдячно співаємо Тобі: радістю наповнив все, Спасе наш, що прийшов спасти світ.
- *У четвер на Слава:* Разом з пророками, мучениками і учнями Спасителя, Богородице Маріє, заступись і Бога, що з Тебе народився, проси, щоб спас світ, бо страх і трепет оточив навколо. Спаси, Чоловіколюбче.
- Христе, Боже наш, слава Тобі.
- Не залиши нас ради імені Твого, Господи, і не зруйнуй заповіту Твого, і не віддаляй милості Твоєї від нас. *(Зрази) (Дан. 3:34-35)* Ради улюбленого Тобою Авраама, і ради Ісаака, раба Твого, і Ізраїля святого Твого. *(Дан. 3:35)*
- Святий Боже...

На причастя

- Пом'яни нас, Господи, коли прийдеш, у Царстві Твоїм.
- *Блаженства...*
- Радуйтеся і веселіться. Бо нагорода ваша велика на небесах.
- Слава...
- Пом'яни нас, Господи, коли прий(деш)...
- Небесний хор оспівує Тебе і промовляє: Святий, Святий, Святий Ти, Господи, повне небо і земля слави Твоєї.
- Прийдіте до Нього і просвітіться, обличчя ваші нехай не застидаються. (Пс. 33:6)
- Небесний хор... Слава... Вірую... Отче наш... Господи, помилуй (*зразу*)
- Скуштуйте і побачите, що благий Господь. (Пс. 33:9) Аلیلія.
- Благословляю Господа на всякий час, завжди хвала Його в устах моїх. (Пс. 33:2)
- В Господі похвалиться душа моя, почують покірні і возвеселяться. (Пс. 33:3)
- Слава...
- *Молитва після причастя:* Причастившись святого Твого тіла і дорогоцінної Твоєї крові на відпущення всього, чим згрішив проти Тебе, єдиний Чоловіколюбне. Наповни уста мої хвалою, Господи, бо Ти є хвала моя, і спаси мене.
- *Молитва причастя:* Дякуємо Тобі, Боже наш, що удостоїв нас

На вечірній

- Псалми: 103, 119, 120, 121, 122, 123 Слава... 124, 125, 126, 127, 128 Слава Отцю... 129, 130, 131. 132, 133, 140, 141, 129, 116 Слава...
- Світло тихе святої слави безсмертного Отця, небесного, святого, блаженного, Ісусе Христе, Прийшовши на захід сонця, побачивши світло вечірнє, славимо Отця, і Сина, і Святого Духа Бога. Достойний Ти на всякий час бути оспівуваним голосами непорочними, Сине Божий, що життя даєш, тому світ увесь святкує.
- *Алилуя зі стихами на кожний день*
- Сподоби, Господи, і вечора цього без гріха зберегтися нам.
- Благословенний Ти, Господи, Боже отців наших, і хвальне і прославлене ім'я Твоє навіки. Амінь. *(Дан. 3:26)*
- Нехай буде, Господи, милість Твоя на нас, (точно так), як ми надіялися на Тебе. *(Пс. 32:22)*
- Благословенний Ти, Господи, навчи мене постанов твоїх. *(3 рази) (Пс. 118:12)*
- Господи, милість Твоя повіки. Господи, діла рук Твоїх не забудь. *(Пс. 137:8)*
- Тобі належить хвала, Тобі належить пісня, Тобі слава належить, Отцеві і Синові, і Святому Духові на вічні віки.
- Нині відпускаєш раба Твого, Владико і т. д. *(Лк. 2:29-32)*
- Святий Боже...

Алилуя зі стихами для співу на вечірні

- *В неділю ввечері:* Алилуя! Господь царює, у велич Він зодягнувся, зодягнувся Господь у силу і опоясався. (Пс. 92:1)
- Алилуя. Бо Він утвердив вселенну, і вона не захитається. Готовий престол Твій відтоді, від віків Ти є. (Пс. 92:1-2) Слава...
- *В понеділок ввечері:* Вислухай, Господи, молитву мою...(Пс. 54:2) Алилуя. Я до Бога...(Пс. 54:17) Слава...
- *У вівторок ввечері:* Алилуя. Коли буду взивати...(Пс. 4:2) Алилуя. Яви...(Пс. 4:7) Слава...
- *У середу ввечері:* Алилуя! Величає душа моя Господа, і возрадувався дух мій у Бозі, Спасі моїм.(Лк. 1:46-47) Алилуя! Бо зглянувся на смирення раби Його, і ось віднині ублажатимуть мене всі роди. (Лк.1:48) Слава...
- *У четвер ввечері:* Алилуя! Приклони, Господи...(Пс. 85:1) Алилуя. Покажи мені...(Пс. 85:17)
- *У п'ятницю ввечері:* Алилуя! Милості Твої, Господи, повіки оспівуватиму, із роду в рід возвіщатиму правду Твою в устах моїх.(Пс. 88:2) Алилуя. Бог прославлюваний на раді святих, величний і страшний Він над усіма, хто оточує Його. (Пс. 88:8) Слава...

В перший час ночі

- Прийдіте, поклонімося...
- День проживши, дякую Тобі, Господи, вечір, прошу, і ніч мирну і безгрішну подай мені, Спасителю, і спаси мене. *(Зрази)*
- *Псалми: 4 , 12, 26.*

• Служба утрени

- Святий Боже (*тричі*)
- Слава в вишніх Богу і на землі мир в людях благовоління (*тричі*) (Лук 2.14). Господи, губи мої відкрий і усрта мої сповістять хвалу Твою (Пс 30.15).
- Псс. 3, 37, 62, Слава... Алилуя (*тричі*). Псс. 87, 102, 142, Слава... Алилуя.
- *Пісні*
- Пісня Міріам, сестри пророка Мойсея (Вих 15)
- Пісня Ганни, матері Міріам (1Сам 2)
- Пісня пророка Аввакума (Ав 3)
- Пісня пророка Ісаї (Іс 26.9-19)
- Пісня пророка Йони (Йон 2) „Господи, поможи”
- Пісня трьох отроків (Дан 3.52д) „Господи, змилосярдися над слугами Твоїми”
- Пісня Азарії (Дан 3.57д) „Поможи, Господи”
- Пісня нашої владичиці Марії (Лк 1.46д)
- Пісня священника Захарії (Лк 1.68д)
- Слава...

Служба першого часу

- Святий Боже... Прийдіте поклонімся і припадемо перед Христом Царем (*тричі*)
- Псс 5, 98, 100, Слава... Аلیلія.
- Христе, Світло істинне, що просвічує кожну людину, що приходить на світ (Ів 1.9), нехай світло Твого обличчя, Господи, буде на нас ..., щоб ним ми побачили вічне світло і спрямували кроки наші в світлі Твого обличчя, щоб чинити заповіді Твої. Молитвами Богородиці, спаси нас.
- *Стих*: Вранці вислухай голос мій, Царю мій і Боже мій.
- *Стих*: вислухай, Господи слова мої, прийми плач мій.
- Слава... *Тропарі* і нині... *Богородичний*: Як тебе назвемо, Благодатна? Небо? Бо засвітила ти сонце правди. Рай? Бо виростила ти цвіт нетління. Діву? Бо пробула нетлінною. Чисту Матір? Бо мала ти на руках Сина, всіх Бога. Його моли, щоб спаслися душі наші.
- *Пс118.133,134,135, Пс 70.8*
- Святий Боже... Господи помилуй (*40 разів*) і *15 поклонів*
- Господи, прости мені мої прогрішення; Боже, будь схильним до мене грішного. Помилуй мене, Господи, бо я лукавий в моєму серці і зціли мою душу, бо згрішив я перед Тобою. Серце моє стривожилося від гніву Твого. Господи, помилуй.
- Благослови, Господи; благословіть, святі.
- *Молитва*: Господи, Боже сил, Ти від віку і до віку, Ти створив сонце для світла вдень і ніч на спочинок всякої плоті. Благословимо Тебе, Господи, що Ти сподобив нас перейти цю ніч в мирі і привів нас до цього дня. Ми благословимо і благаємо Тебе, царю віків, щоб Ти дав світлу істинної правди зійти і осяяти нас світлом Твого божественного пізнання. Вчини нас синами світла, щоб ми пройшли цей день в правді і були проваджені в

Третій час

- Святий Боже...
- Прийдіте поклонімся і припадем перед Христом Царем. *(тричі)*
- *Псс 16, 24, 50, Слава... Алилуя.*
- Господи, що в світлі третого часу зіслав Святого Твого Духа на святих апостолів, не відійми Його від нас благий і милосердний, але освяти, онови, спаси нас.
- *Стихи: Пс 50.10, Пс 50.11*
- Слава... *Тропарі* і нині... Царю небесний, Утішителю, Душе істини, що всюди єси і все наповняєш, скарбе дібр і життя подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверні, і спаси, Благий, душі наші.
- Ти, що в третій час зіслав Святого Твого Духа, Його о Ісусе, Сине і Слове Божий не відними від нас, але віднови в нас, Духа праведності і спасіння і дай нам Духа чистоти і розуміння святості і вчини нашу молитву гідною духом Твоїм, славословимим і всемогітнім, який творить світло. Бо Ти просвічуєш душі наші і кожної людини, що приходить у світ, на віки віків.
- Богородице, ти - Лоза істинна, що виростила нам Плід Життя, тобі молимося, благословенна, і святим апостолам, щоб помилувані були душі наші.
- Господь Бог благословен, благословен Господь день-у-день, поспішить нам Бог спасінь наших, Бог наш Бог, щоб спасати.
- Святий Боже... Господи, помилуй *(40 разів)* і *15 поклонів. Богородичний. Тропарі.*
- Джерела милосердя відкрий нам благословенна Богородице, щоб надіючись на тебе ми не засоромились. Тобою ми спасаємось від усяких бід, бо ти – спасіння роду християнського.
- *Молитва:* Боже благодаті, що змилосерджуєшся над нами кожного часу, утішенням Святого твого Духа. Благословимо Тебе, що Ти спас нас і в час цей, в який Ти щедро зіслав благодать Святого Духа на чистих Твоїх апостолів. Прийми молитви всіх нас і спрямуй думки наші до духовного в час цей, щоб ми ходили в Дусі, а не в пожаданнях тілесних, силою єдинородного Сина Твого, якому з Тобою належить слава і похвала, честь і прослава з Ним і з Святим Духом навіки віків.
- *Стих.*

Шостий час

- Святий Боже...
- Прийдіте поклонімся і припадемо перед Христом Царем, нашим Богом. *(трічі)*
- *Псс 53, 54, 90, Слава... Аلیلія.*
- Ти, що в шостий час був прибитий до хреста, Ісусе Христе, Боже наш, що хрестом знищив гріх і Адама – діло рук Твоїх, що був мертвий, якого гріх вбив – його ти стас, ожививши смертю своєю, і припинив його страждання спасительними страстями Твоїми і цвяхами, якими Ти був прибитий. Від всіх страстей світських звільни ум мій як Чоловіколюбець.
- *Стихи: Пс 54.2, Пс 54.17*
- *Слава... Тропарі і нині... Богородичен:* Тому що не маємо сміливости з-за премногих гріхів наших, ти, Богородице Діво, моли того, що родився від тебе, бо багато може матірне моління для умолення Владики. Не погорди мольбами грішних, Всечистая, бо милостив є і в силі спасти той, що і страждати за нас ізволив.
- Скоро нехай випередять нас щедроти твої, Господи, бо ми зубожіли дуже. Помози нам, Боже, Спасителю наш, ради слави імени твого. Господи, ізбав нас і очисти гріхи наші ради імени твого.
- Святий Боже... Господи, помилуй *(40 разів) і 15 поклонів.*
- *Молитва:* Господи від віку і до віку і у всі часи я буду славити і благословити і прославляти і оспівувати і величати доброту Твою, бо Ти спас душу мою від смерті, очі мої від сліз і ноги мої від прогрішень. Згрішив я на небо і перед Тобою, змилуйся наді мною, Господи, і не дай мені загинути в прогрішеннях моїх. Визволи мене, Господи і пізнай серце моє, шукай мене і пізнай дороги мої і подивись чи нема часом неправедної дороги в мені і веди мене рівною дорогою, Боже, що сказав «Я є Дорога і Життя», благословенний і прославлений на віки віків. Амінь

Блаженства

- Псс 102, 145, Слава... Єдинородний Сину...
- Помяни нас, Господи, коли прийдеш у Царстві Твоїм (*Лк 23.42*)
- Блаженства (*Мт 5.3-11*)
- Хор небесний прославляє Тебе й промовляє: «Свят, свят, свят Господь, Саваот, повне небо й земля слави твоєї.» Слава...
- Святим таїнством Христос освятив нас і Святий Дух прийде і перебуватиме між нами, щоб ми могли співати з ангелами і казати: «Свят, свят, свят Господь, Саваот, повне небо й земля слави твоєї.» і нині...
- Приступіть до нього і просвітяться і лица ваші не завстидаються, щоб ви могли співати з ангелами і казати: «Свят, свят, свят Господь, Саваот, повне небо й земля слави твоєї! Осанна в вишніх! Благословен, хто йде в ім'я Господнє! Осанна в вишніх!» помЯни нас, господи, коли прийдеш у Царстві Твоїм.
- Символ віри
- Полегши, прости, відпусти, Боже, прогрішення наші, вільні й невольні, що в слові й ділі, свідомі і несвідомі, що в душі і в помислі, що вдень і вночі; все нам прости, бо Ти благий і чоловіколюбець.
- Отче наш... Єдин свят, єдин Господь.
- Господи, помилуй! (*40 разів*)
- Будь ім'я Господнє благословенне від нині і до віку (*Пс 112.2*)
- *Пс 33...* Святий Боже... Господи, помилуй (*40 разів*) і *15 поклонів*.
- *Молитва:* Щедрий і милостивий Христе, Боже наш, що в шостий час розпростер пречисті руки свої на благословенному хресті закликаючи всі народи до його прослави і знищуючи рукописання сатани проти нас. І Бог очистив нас від всякої нечистоти, бруду і аморальності. Згадай нас, Боже, в Царстві Твоєму, як Ти згадав розбійника, що висів по правиці Твоїй. І веди нас, боже, до волі Твоєї. Помилуй, Господи, нас і всі на землі і прости нам всі наші гріхи і спаси

Девятий час

- Святий Боже...
- Прийдіте поклонімся і припадемо перед Христом Царем, нашим Богом. *(трічі)*
- *Псс 83, 84, 85, Слава... Аلیلія.*
- Ти, що віддав душу Твого в руки Отця, будучи покараним на дереві в час девятий, що приготував вхід в рай, розбійникові, котрий був розп'ятий з Тобою, не покидай ні не відкидай мене, Благий, але освяти душу мою і просвіти моє розуміння і уділи мені причастя безсмертної поживи Твоєї, Ти впровадив мене в Твої таїнства, щоб я смакуючи Твою солодкість постійну хвалу приносив Тобі. Краси Твоєї, о Христе Боже, прагну понад все, спаси мене.
- *Стихи:* Пс 118.169, 170
- Слава... *Тропарі* і нині... Ти, що ради нас родився від Діви і Смерть перетерпів, Благий, що знищив смертю смерть і явив воскресення як Бог, не покинь діл рук Твоїх; яви чоловіколюбя твоє, Милостивий, прийми Богородицю, яка молиться за нас, і визволи, Спасе, грішників від загибелі.
- Не залишай нас до кінця ради імени твого, (Дан 3.34-35)
- Святий Боже... *Тропарі* і нині... *Богородичен* Господи, помилуй *(40 разів)* і *15 поклонів*.
- *Молитва:* Боже і Отче Господа нашого Ісуса Христа, що славно визволив нас від прокляття і звільнив уми наші від влади утіх світу, щоб пам'ятали ми Твої небесні постанови, милості твої вчини досконалими в нас і нехай ця молитва дев'ятого часу буде приємною Тобі і удостой нас ходити в Його достоїнстві, в покликанні до якого ми покликані до кінця, щоб коли ми завершимо (наш шлях) і він зарахує нас до блаженних, молільників і праведних ми могли через страсті Христові отримати спасіння у Христі Бозі нашому з яким Ти благословенний і прославлений на віки вічні. Амінь.

Міжчасся

- *Стих*
- Владико, Господи Боже Отче Вседержителю, Господи Сине єдинородний, Ісусе Христе, і Святий Душе, єдине Божество, єдина сила, помилуй мене грішного, і так як я розважаю над Твоїми присудами, спаси мене, недостойного раба твого, бо благословен єси на віки віків. Амінь.
- Прийдіте поклонімся і припадемо перед Христом Царем, нашим Богом (*тричі*)
- 1) Псс 45, 91, 92;   3) Псс 29, 31, 60;   6) Псс 55, 56, 69;   9) Псс 112, 137, 139
- Боже отців наших, що чиниш завжди з нами по твоїй лагідності, не відійми милості твоєї від нас, але молитвами отців наших в мирі направ життя наше.
- Пс 50... Святий Боже...
- Помилуй нас, Господи, помилуй нас; бо ніякого одвіту не знаючи, оцю Тобі молитву, як Владиці, ми грішні приносимо: помилуй нас.
- *Слава...* Господи, помилуй нас, бо на Тебе ми уповали, не прогнівайся дуже на нас, ні не помяни беззаконь наших: але зглянься і нині, як милосердний, і ізбав нас від ворогів наших. Бо Ти єси Бог наш, а ми люди твої, всі діла рук твоїх, і імя твоє призиваємо.
- *Богородичний...*   Господи, помилуй (*40 разів*) і *15 поклонів*
- *Молитва:* Господи, так як Ти знаєш; Господи, так як Ти скажеш; Господи, так як Ти хочеш; так нехай воля Твоя станеться в мені, о Боже, Твоя воля, а не моя, молитвами і заступництвом пресвятої Богородиці і всіх святих, що вгодили Тобі

Служба вечірні

- Святий Боже... Прийдіте поклонімся і припадемо перед Христом Царем, нашим Богом. *(тричі)*
- *Пс 103, Слава... Аلیلія. Пс 140, Слава... Аلیلія. Богородичний*
- Світло тихе святої слави безсмертного Отця святого і небесного; блаженний, Ісусе Христе, прийшовши на захід сонця, побачивши світло вечірнє, оспівуємо Отця, і Сина, і Святого Духа. Достойний ти у всі часи оспівуваний бути голосами, що зібрались на твою прославу, Сину Божий, що даєш життя; в Тобі радіє весь світ.
- *Слава... Тропарі і нині... Богородичний*
- Нині відпускаєш... *(Лк 2.29)* Богородице Діво, радуйся, благодатна Маріє, Господь з тобою. Благословенна ти між женами, і благословенний плід утроби твоєї, бо ти породила для нас, Спаса душ наших.
- Слава... Предтече Христовий, Іване помяни церкви наші, щоб ми избавилися від беззаконь наших, бо ти можеш молитися за нас. і нині...
- О праведні отці Мойсей і Арон, Ілля і Єлисей, заступайтеся за нас, щоб визволились ми від спокус і немочі, вас бо дано нам, як заступників перед Христом за нас.
- Господи, помилуй *(40 разів) і 15 поклонів.*
- Отче (Іване), благослови нас в ім'я Господа. Благословіть, святі. Благослови, Господи.
- *Молитва:* Благословимо тебе, Господи благий, що дав нам провести день в мирі і привів нас до вечора з хвалою і удостоїв нас споглядати світло вечірнє. Прийми нашу хвалу і звільни нас від усіх турбот злого і знищи кожну пастку, яку він нам ставить. Подай нам цієї ночі прийнятний мир без страждань чи розчарувань і турбот щоб ми могли провести її мирно і чуйно. І підведи нас, Господи до хвали і молитви достойних Тебе у всі часи. Дай нам прославляти Твоє святе ім'я з Отцем безначальним і неосяжним і з Твоїм животворящим Духом на віки вічні.

Тропарі вечірні

- *Понеділок і вівторок.* До покаяння повернімось спішно і Бог відвернеться від гніву Свого. Бо небезпека над цілим лицем землі через наші гріхи і куди можна втекти ми не знаємо. Ніневітяни, що не мали куди втікати, врятувалися лише через сльзи і молитви з покаянням, коли вони отримали пророцтво. Ми також безперестанно вживаємо: Свята, свята, свята, пресвята Тройце помилуй нас.
- *Середа і п'ятниця.* Зброєю хреста, Христе, Ти нищиш ворога, який воює проти нас і втихомирюєш думки, що турбують нас, Сину Божий і трощиш голову злого змія, бо ти знаєш добре його подобу. Не зважай на всі наші прогрішення єдиний Благий (Боже) довготерпеливий і многомиловстивий, слава Тобі.
- *Четвер.* Твої апостоли, Господи, дотримувалися заповідей Твоїх і пішли по всьому світу зводячи нанівець помилку ворога і навчаючи православного поклоніння Святій Тройці. Їхнім заступництвом помилуй нас.
- *Субота.* Мученики Христову зодягнені у (царський) пурпур як агнці Слова, приношення духовні, жертви приємні боговгодні. Вас земля не прийняла, але самі небеса прийняли вас (і) ви стали ніби ангелами Слова, їхнім проханнями ми благаємо Тебе Спасителю наш, дати мир світові і спасти душі наші.
- *Неділя.* Ангел, бачивши мирносиць сказав: прийдіть з радістю до гробу, в якому є життя і втихомирте сльози свої, бо Христос, якого ви шукаєте не залишився у гробі, але переміг смерть і воскрес як Бог, даруючи світові велику милість. Слава...
- Тобою радується, благодатна, всяка твар, ангельський собор і людський рід освящений храме і раю словесний, дівственна похвало, з тебе бо Бог воплотився і людиною став перед віками суций Бог наш, що відкрив твоє лоно з небес і вчинив чудо з чудес, щоб ти перед рождеством будучи дівою, дівою зосталась і в материнстві, тебе благаємо молитися за душі наші.

Розвиток богослужіння у сх.словю традиції

- 1) формування літургійної традиції (X–XI стт.);
- 2) панування Студійсько-Алексіївського уставу и давньої к-польської редакції чинів літургії і таїнств (XI–XIV стт.);
- 3) перехід під впливом Афону, Сербської і Болгарської Церков на Єрусалимський устав і пізньовізантійську редакцію чинів літургії і таїнств (кін. XIV – поч. XV ст.);
- 4) панування Єрусалимського уставу (XV – сер. XVII стт.);
- 5) вплив грецьких (почасти латинських) друкованих богослужбових книг богослужбову реформу сер. XVII в. (для Київської митрополії – все XVII ст., в Московському Патріархаті – сер. – кін. XVII ст.);
- 6) поділ традицій:
  - А) могилянські видання
  - Б) синодальний обряд (XVIII – нач. XX в.);
  - В) унійні видання
- 7) XX в.

1) формування літургійної традиції (X–XI стт.)

- - правдоподібно часослов за студійським уставом літургія і таїнства за уставом Св. Софії.
- - правдоподібно використовували південнослов'янські літургійні книги

2) панування Студійсько-Алексіївського уставу (XI–XIV стт.)

- Утренняя служба:
  - *утренні молитви* («чин куроглашенія»),
  - заутреня (тобто утреня),
  - 1-го часу
- Денна служба:
  - 3, 6, 9-го часів,
  - чину *іобразительних*,
  - молитов перед обідом;
- *вечірня*
- малий *метімон* = I частина великого *повечеря* за Часословом Єрус. уставу
- Келійна служба:
  - великого метімона = чин пенія *двенадцати псалмов*
  - чина *полунощного пенія* = 17-я *кафизма* (*непорочны*)
- Всі служби добового кола маю особливі начала (див. *Начало обичне*), з молитвами и пс. 6.
- В списку ЯМЗ. № 15481 збереглись також незвичайні служби 7, 8, 10, 11 і 12-го часів, тут заутреня супроводжується молитвами свт. *Кирила Турівського*.

3. Перехід на Єрусалимський устав (кін. XIV — поч. XV ст.)

- а) бдініє у святкові дні, відсутнє у Студійському уставі (і, як наслідок, в додатку деяких богослужінь, пов'язаних з чином бдінія, а тому відсутніх в Студійському уставі, таких як *мала вечерня*, обряд *благословення хлібів* на вечірні);
- б) щоденна молитва полунощниці і всіх часів як спільнотних церковних служб;
- в) більш строгий устав пощення, а тому і більше число постових днів в році;
- г) повна заборона служіння літургії, навіть преждеосвячених, в певні дні року;
- д) довгота служб через збільшення кількості стихир на «*Господи воззвах*» і на *хвалитних*, кількості і об'єму канонів на утрені;
- е) в большем числе кафізм на утрене.
- є) переважає палестинська, а не студійська піснетворчість
- ж) особливе, всьяткове завершення утрені: без стиховних стихир і з великим славослов'ям — особлива редакція утреннього славослов'я, відмінна від щоденної.

4. XV — середина XVII стт.

- Поява друкованих видань і переважання їх над рукописною традицією
  - Краківський часослов 1495р.
- Намагання виправити літургійні книги за тогочасними грецькими зразками.
- 1526 в Венеції друкують editio princeps літургійних книг:
- Діяльність Петра Могили (1633–1646):
  - Використовує старші словянські зразки
  - Пристосовує богословські досягнення Римокатолицької церкви
- Діяльність патріарха Нікона (1652–1658):
  - Намагається використовувати сучасну грецьку традицію
  - Цього не сприймає частина православної церкви (старообрядці)
- Унійні видання (1720 і далі):
  - В основному притримуються київських православних видань
  - Основні зміни: а) filioque; б) поминання папи; в) св. Йосафат серед СВЯТИХ.

Літургійні реформи за А.Шептицького

- Синоди УГКЦ 1927, 1930 та 1933 років мали на меті переглянути літургійні книги УГКЦ
  - Важливим є Кирило Королевський (1878-1959)
  - Загальна настанова: що не так як в синодальному = латинізація або занечищення традиції
  - Результат: жодна літургійна книжка не potwierджена Римом
  - Ordo celebrationis Vespertinum, Matutini et Liturgiae iuxta recensionem Ruthenorum, Roma 1944.
  - Гроттаферратський Часослов

Начало обичне

– Вступна частина:

- Слава тобі, Боже наш, слава тобі.
- Царю небесний, утішителю, Душе істини, що всюди єси і все наповняєш, скарбе дібр і життя подателю, прийди і вселися в нас, і очисти нас від усякої скверни, і спаси, благий, душі наші.

– Основна частина:

- Святий Боже, святий кріпкий, святий безсмертний, помилуй нас. (3).
- Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.
- Пресвята Тройце, помилуй нас; Господи, очисти гріхи наші; Владико, прости беззаконня наші; Святий, посіти і зціли немочі наші імени твого ради.
- Господи, помилуй (3).
- Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.
- Отче наш, ти, що єси на небесах, нехай святиться ім'я твоє, нехай прийде царство твоє, нехай буде воля твоя, як на небі, так і на землі. Хліб наш насущний дай нам днесь; і прости нам довги наші, як і ми прощаємо довжникам нашим; і не введи нас у спокусу, але ізбав нас від лукавого.
- *Свящ:* Бо твоє єсть царство, і сила, і слава, Отця, і Сина, і Святого Духа, нині і повсякчас, і на віки віків.
- *Л:* Амінь.
- Господи, помилуй (12).
- Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь.
- Прийдіте, поклонімся цареві нашому – Богу.

Трисвяте у візантійській традиції

- Неділя Пятидесятниці Прийдіть, народи світу, помолімся Богові в трьох особах: Синові в Отці зі Святим Духом. Отець бо споконвічно родить Сина споконвічного і співпрестольного, а Дух Святий є в Отці співпрославлений з Сином: одна сила, одна природа, одне Божество. Йому поклоняючись, усі виголошуємо: Святий Боже, що все твориш Сином, за співдіянням Святого Духа! Святий Кріпкий, що нам отця об'явив і в світ послав Святого Духа! Святий Безсмертний і Душе-Утішителю, що від отця виходиш і в Сині перебуваєш: Тройце свята – слава Тобі!
- 8 листопада (Михаїла) стихира на литії:
- Оточуючи Божий престол, ви безтілесні божественні духи вогненними устами співаєте Творцеві, вашому Богу трисвяту пісню: святий Боже, отче безначальний, святий кріпкий сину співбезначальний, святий безсмертний душе, що однакову з Отцем і Сином приймаєш Славу.
- Стихира утрени православ'я:
- Під час посту Мойсей дістав закон і людей привернув; Ілля після посту зачинив небо; три юнаки Авраамові постом беззаконного мучителя здолали. А Ти, Спасе, постом сподоби нас осягнути воскресіння, що співаємо: Святий Боже, святий Кріпкий, святий Безсмертний, помилуй нас.

Пресвята Тройце

- *Βιζαντιῦσκα*: Παναγία Τριάς, ελέησον ημάς.
- Κύριε, ἰλάσθητι ταις αμαρτίαις ημών.
- Δέσποτα, συγχώρησον τας ανομίας ημίν.
- Ἄγιε, επίσκεψαι και ἰασαι τας ασθενείας ημών, ἔνεκεν του ονόματός σου.
- Κύριε ελέησον (εκ τρίτου)
- *Coptisch*: Αγία Τριάς, ελέησον ημάς.
- Κύριε, ἰλάσθητι τας αμαρτίας ημών.
- Κύριε, ἰλάσθητι τας ανομίας ημών.
- Κύριε, επίσκεψαι τας ασθενείας ημών, ἔνεκεν του ὀνοματός σου.
-
- Ἀναμάρτητε, Κύριε, σώσον ημάς.
- Ἀναμάρτητε, Κύριε, ελεησον ημάς.
- Ἀναμάρτητε, Κύριε, επάκουσον ημάς.
-
- Τρισάγιε Κύριε, ελέησον.
- Κύριε, ελέησον.
- Κύριε, ελέησον.
-

Пресвята Тройце

- *Етіопська:* Свята Тройце, ущедри нас!
- Свята Тройце, будь милосердною до нас!
- Свята Тройце, помилуй нас!
- Господи, прости нам гріхи наші!
- Господи, відпустинам беззаконня наші і наші прогрішення!
- Господи, відвідай слабих з Твого народу і зціли їх \Імени Твого ради!
- *Маронітська:* Господи, помилуй!
- Господи, змилосярдися і помилуй!
- Господи, прийми нашу службу і наші молитви, прийди нам на поміч і помилуй нас!
- Господи Ісусе Христе, розпятий за нас помилуй нас!
- *Сирійська:* Господи, помилуй!
- Господи, змилосярдися і помилуй!
- Господи, прийми нашу службу і наші молитви, прийди нам на поміч і помилуй нас!
- Слава Тобі Боже наш!
- Слава Тобі, Творче наш!
- Слава Тобі надіє наша навіки!

- Молитвы панихидны сиречь вечерняя
- (приписываемые св.патриарху Герману = 733)
- Молитва антифону первому
- Иже въ время дне видѣніемъ еже въ твари великодѣйства Твоего напиташиися Господи: и тѣмъ Тебѣ быти Отворцу всяческихъ и паче естествовныхъ чудесъ Творцу преудивльшеся и прославльше и по Того пришествію достойне хвалу ти приносимъ: разумѣюще великыя Ти премудрости промысла: яко положилъ еси тму и бысть ночь: чловѣкомъ убо трудомъ покой приносящу, звѣремъ же пищу приобрѣтеніе: и съ пророкомъ зовемъ Ти: Яко возвеличишася дѣла Твоя Господи: всѣ премудростію сотворилъ еси: его же ради молимъ Тя чловѣколюбче Владыко: да не заидеши намъ въ прогнѣваніе нашемъ Ты правдѣ солнце: но всегда намъ свѣтомъ Твоею осіяватися благодатию (сподоби): яко да во дни и въ ноци славимъ непостыжимое Ти величество. Яко подобаеть Ти всяка слава, честь и поклонѣніе, Отцу, и Сыну, и Святому Духу, нынѣ и присно.

Блажен муж

- «Блажен муж»

- Блажен муж, – Аلیلія, – що не йде на раду нечестивих. Аلیلія, *тричі* (Пс. 1,1).
- Бо знає Господь путь праведних, і путь нечестивих погине. Аلیلія, *тричі* (Пс. 1,6).
- Служіте Господові зі страхом і радуйтеся йому з трепетом. Аلیلія, *тричі* (Пс. 2,11).
- Блаженні всі, що надіються на нього. Аلیلія, *тричі* (Пс. 2,12).
- *У суботу:* Воскресни, Господи, спаси мене, Боже мій. Аلیلія, *тричі* (Пс. 3,8).
- *У свята:* Господи, чому так намножилося тих, що напастують мене. Аلیلія, *тричі* (Пс. 3,2).
- Господнє є спасення і на людей твоїх благословення твоє. Аلیلія, *тричі* (Пс. 3,9).
- Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові. Аلیلія, *тричі*.
- І нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь. Аلیلія, *тричі*.
- Аلیلія, аلیلія, аلیلія, слава тобі. Боже (3).

Мирна ектенія

- *Диякон:* В мирі Господу помолімся.
- *Люди, на кожне прошення:* Господи, помилуй.
- За мир з висот і спасення душ наших Господу помолімся.
- За мир всього світу, добрий стан святих божих церков і з'єднання всіх Господу помолімся.
- За святий храм цей і тих, що з вірою, благоговінням і страхом божим входять до нього, Господу помолімся.
- За святішого вселенського архиєрея (*ім'я*), папу Римського, і за блаженнішого патріярха нашого (*ім'я*), і за преосвященнішого архиєпископа й митрополита нашого кир (*ім'я*), боголюбивого єпископа нашого кир (*ім'я*), чесне пресвітерство, у Христі дияконство, за весь причет і людей Господу помолімся.
- За Богом бережений народ наш, за правління і все військо Господу помолімся.
- За город цей, і за всякий город, країну, і за тих, що вірою живуть у них, Господу помолімся.
- За добре поліття, за врожай плодів земних і часи мирні Господу помолімся.
- За плаваючих, подорожуючих, недужих, страждаючих, полонених, і за спасення їх Господу помолімся.
- Щоб ізбавитися нам від усякої скорби, гніву, й нужди, Господу помолімся.
- Заступи, спаси, помилуй і охорони нас, Боже, твоєю благодаттю.
- Пресвяту, пречисту, преблагословенну, славну Владичицю нашу Богородицю і приснодіву Марію, з усіма святими пом'янувши, самі себе, і один одного, і все життя наше Христу Богові віддаймо.
- *П.* Тобі, Господи

Світло тихе святої слави безсмертного Отця небесного, святого, блаженного, Ісусе Христе, прийшовши на захід сонця, побачивши світло вечірнє, оспівуємо Отця, і Сина, і Святого Духа — Бога. Достойн єси у всі часи оспівуваним бути голосами преподобними. Сину Божий, що даєш життя всьому світу, ради чого весь світ славить тебе.

Сподоби, Господи

- Сподоби, Господи, і вечора цього без гріха зберегтися нам.
- Благословенний Ти, Господи, Боже отців наших, і хвальне і прославлене ім'я Твоє навіки. Амінь. *(Дан. 3:26)*
- Нехай буде, Господи, милість Твоя на нас, так, як ми надіялися на Тебе. *(Пс. 32:22)*
- Благословенний Ти, Господи, навчи мене постанов Твоїх. *(3 рази) (Пс. 118:12)*
- Благословенний Ти, Владико, навчи мене постанов Твоїх.
- Благословенний Ти, Святий, навчи мене постанов Твоїх.
- Господи, милість Твоя повіки. Господи, діла рук Твоїх не забудь. *(Пс. 137:8)*
- Тобі належить хвала, Тобі належить пісня, Тобі слава належить, Отцеві і Синові, і Святому Духові на вічні віки.

Прохальна ектенія

- *Диякон:* Сповнім вечірню молитву нашу Господеві.
- *Л:* Господи, помилуй.
- Заступи, спаси, помилуй і охорони нас, Боже, твоєю благодаттю.
- *Л:* Господи, помилуй.
- Вечора всього звершеного, святого, мирного й безгрішного у Господа просім.
- *Люди, на кожне прошення:* Подай, Господи.
- Ангела миру, вірного наставника, хоронителя душ і тілес наших у Господа просім.
- Прощення й відпущення гріхів і прогрішень наших у Господа просім.
- Доброго й пожиточного душам нашим і миру для світу у Господа просім.
- Осталий час життя нашого в мирі й покаянні скінчити у Господа просім.
- Християнської кончини життя нашого, безболісної, бездоганної, мирної, і до брого одвіту на страшнім судищі Христовім просім.
- Пресвяту, пречисту, преблагословенну, славну Владичицю нашу Богородицю і приснодіву Марію, з усіма святими пом'янувши, самі себе, і один одного, і все життя наше Христу Богові віддаймо.
- *Л:* Тобі, Господи.

Відпуст

- *Великий:*
- *Диякон:* Премудрість.
- *Люди:* Благослови.
- *Свящ:* Ти благословенний і препрославлений Христос Бог наш, завжди, нині і повсякчас, і на віки віків.
- *Л:* Амінь. Утверди, Боже, святую православну віру на віки віків.
- *Середній:*
- *Диякон:* Пресвятая Богородице, спаси нас.
- *Л:* Чеснішу від херувимів і незрівнянно славнішу від серафимів, що без зотління Бога Слово породила, суццю Богородицю, тебе величаємо.
- *Малий:*
- *Свящ:* Слава тобі, Христе Боже, уповання наше, слава тобі.
- *Л:* Слава Отцю, і Сину, і Святому Духові, і нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь. Господи, помилуй (3). Благослови.
- *Христос, істинний Бог наш, молитвами пречистої своєї Матері, святих славних і всехвальних апостолів, і святого (якого є храм), і святого (якого є день), і всіх святих, помилує і спасе нас, як благий і чоловіколюбець.*